

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

אוניברסיטת
רייכמן

האם הציבור הישראלי תומך בחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור?

ינואר 2023

ד"ר עומר יעיר

מנהל מחקר ועמית מחקר, המכון לחירות ואחריות

הצעה להפניה בשימוש ביבליוגרפי:
יעיר, עומר. 2023. "אם הציבור הישראלי תומך בחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור?".
סקרי המכון לחירות ואחריות, אוניברסיטת רייכמן.

מבוא

בעת כתיבת שורות אלו, מדינת ישראל סוערת בעקבות תוכנית הממשלה לשינוי פניה של מערכת המשפט והמשטר מדינת ישראל, אשר הוצגה לציבור בראשית ינואר 2023. מחד, רבים מתומכי הקואליציה מביעים תמיכה בתוכנית וסבורים שהיא תחזק את מדינת ישראל. מאידך, ישנה התנגדות נחרצת של רבים מאזרחי מדינת ישראל לתוכנית זו, כאשר באחרונה גם בכירים רבים במגזר הציבורי והעסקי, באקדמיה, ובכירים במערכת המשפט הביעו התנגדות לתוכנית. גם בעבר ידעה מדינת ישראל מחלוקות עמוקות ויצריות בנוגע לקידום של מדיניות וחקיקה באמצעות הכנסת – מהסכם השילומים בשנות החמישים, דרך הסכמי אוסלו בשנות התשעים, ועד ההתנתקות מרצועת עזה וצפון השומרון בראשית שנות האלפיים.

עם הקמת הממשלה החדשה, וביתר שאת עם הצגת תוכניתו של לוי לשינוי מערכת המשפט, הראו מספר סקרים שישנו רוב בציבור המתנגד להיבטים שונים בתוכנית זו.¹ נשאלת השאלה, מה הציבור הישראלי חושב באופן כללי לגבי חקיקה של סוגיות שנויות במחלוקת, ויותר מכך – מה הוא חושב בנוגע לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות ברורה בציבור? האם הישראלים תומכים בכך שנבחריהם יקדמו בחקיקה מדיניות כלשהי, גם אם רוב ברור של האזרחים מתנגד לחקיקה זו? האם האזרחים נותנים לממשלה מעין "ייפוי כוח" לפעול לכאורה נגד רצון הציבור? תתכן גם האפשרות שהציבור הישראלי מעדיף שממשלתו לא תקדם חוקים להם מתנגד רוב הציבור, ובכך תימנע מעין התנגשות בין רצון הציבור לבין פעולותיהם של נבחרי הציבור האמורים לייצג את הציבור הרחב.

כדי לבחון שאלות עקרוניות אלו, הטמענו ניסוי בסקר שערכנו במכון לחירות ואחריות בינואר 2023. בפרט, בחנו האם הציבור הישראלי סבור כי ראוי או לא ראוי שממשלה תקדם בחקיקה מדיניות כלשהי, לה מתנגד רוב מסוים מהציבור הישראלי, כאשר המשיבים בסקר הוקצו אקראית לאחת משלוש קבוצות ונשאלו לגבי רוב של (1) 55% מהציבור, (2) 65% מהציבור, או (3) 75% מהציבור, המתנגדים למדיניות.

ממצאי הסקר מראים שרוב הציבור הישראלי, קרוב ל-70%, סבורים שאין זה ראוי שממשלה תקדם בחקיקה מדיניות כלשהי, לה מתנגדים רוב הציבור הישראלי, ורק מיעוט קטן של כ-10% סבורים שהדבר ראוי. לרוב עצמו של המתנגדים למדיניות – 55%, 65%, או 75% – הייתה השפעה מוגבלת: בכל שלושת המקרים בין 65% ל-75% מהציבור סברו שאין זה ראוי שממשלה תקדם בחקיקה את המדיניות לה מתנגד הרוב. בקרב מצביעי האופוזיציה לגודל הרוב המתנגד למדיניות לא הייתה השפעה גדולה, כאשר בכל אחד משלושת המקרים כ-80-85% מהם סברו שחקיקת המדיניות איננה ראויה. מנגד, לגודל הרוב המתנגד למדיניות הייתה השפעה גדולה יותר בקרב מצביעי הקואליציה, כאשר ברוב של 55% מהציבור המתנגד למדיניות רק כ-46% ממצביעי הקואליציה סברו שחקיקת המדיניות איננה ראויה, לעומת כ-62% שסברו כך ברוב של 75% המתנגד למדיניות.²

¹ ראו למשל כאן.

² לפירוט על המתודולוגיה, ראו בנספח בסוף המסמך.

מהסקר עולים מספר ממצאים :

- רוב הציבור הישראלי, קרוב ל-70%, סבור שאין זה ראוי שממשלה תקדם בחקיקה מדיניות כלשהי, לה מתנגדים רוב הציבור הישראלי (בכל הרמות שנבחנו) :
 - שני שלישים מהישראלים סבורים כי לא ראוי שהממשלה תקדם חקיקה, כאשר 55% או 65% מהציבור מתנגדים לה. ויש הסכמה גורפת בציבור שאין לקדם חקיקה של מדיניות אשר מתנגדים לה 75% מהציבור.
- לגדלים השונים של הרוב המתנגד למדיניות הייתה השפעה גדולה יותר על מצביעי הקואליציה :
 - בקרב מצביעי האופוזיציה לגודל הרוב המתנגד למדיניות לא הייתה השפעה גדולה : בכל אחד משלושת המקרים, כ-80-85% ממצביעי מפלגות האופוזיציה סברו שחקיקת המדיניות איננה ראויה.
 - בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה, נמצאו הבדלים בולטים ביחס לקידום מדיניות על בסיס גדלים שונים של הרוב : רק 46% ממצביעי מפלגות הקואליציה סברו שחקיקת מדיניות לה מתנגד רוב של 55% מהציבור, איננה ראויה. עם זאת, ככל שגדל אחוז המתנגדים למדיניות, לרמה של 75%, גם בקרב מצביעי הקואליציה נמצא רוב המתנגד לחקיקתה (62%).

עמדות הציבור הישראלי ביחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור

עם כינון הממשלה השלושים ושבע, בראשות בנימין נתניהו, הן תומכי הממשלה והן מתנגדיה, טענו כי הם נהנים מתמיכה של רוב הציבור ביחס לסוגיות מדיניות שונות. בפרט, ביחס לשורה של נושאי מדיניות שונים תומכי הממשלה טענו כי רוב הציבור תומך בקידום המדיניות שממשלת נתניהו פועלת לקדם, ואילו מתנגדי הממשלה טענו טענה הפוכה, לפיה רוב הציבור בישראל מתנגד לקידום מדיניות זו.

כדי לבחון את החשיבות שמייחס הציבור לקיומו של רוב המתנגד לקידום בחקיקה של מדיניות כלשהי, שאלנו בסקר את השאלה הבאה: "האם לדעתך ראוי או לא ראוי שממשלה תקדם בחקיקה מדיניות כלשהי, לה מתנגדים [55% / 65% / 75%] מהציבור הישראלי?"³, כאשר המשיבים בסקר הוקצו, כאמור, באופן אקראי לקבל את אחת משלוש האפשרויות (55% / 65% / 75%). מטרתנו הייתה לבחון את ההשפעה של גודל הרוב המתנגד למדיניות כלשהי על עמדות הציבור ביחס לקידום בחקיקה של מדיניות זו.

קרוב ל-70% מהישראלים (68.6%) סברו שאין זה ראוי שממשלה כלשהי תקדם בחקיקה מדיניות לה הציבור מתנגד,⁴ בזמן שמיעוט קטן, 10.2%, סבר שהדבר ראוי.⁵ כ-21% ענו שהדבר "ראוי ולא ראוי באותה מידה". מממצאים אלו, אשר מוצגים בתרשים מס' 1, עולה שרוב הציבור הישראלי סבור שאין זה ראוי שממשלה כלשהי תקדם בחקיקה מדיניות לה מתנגד הציבור.

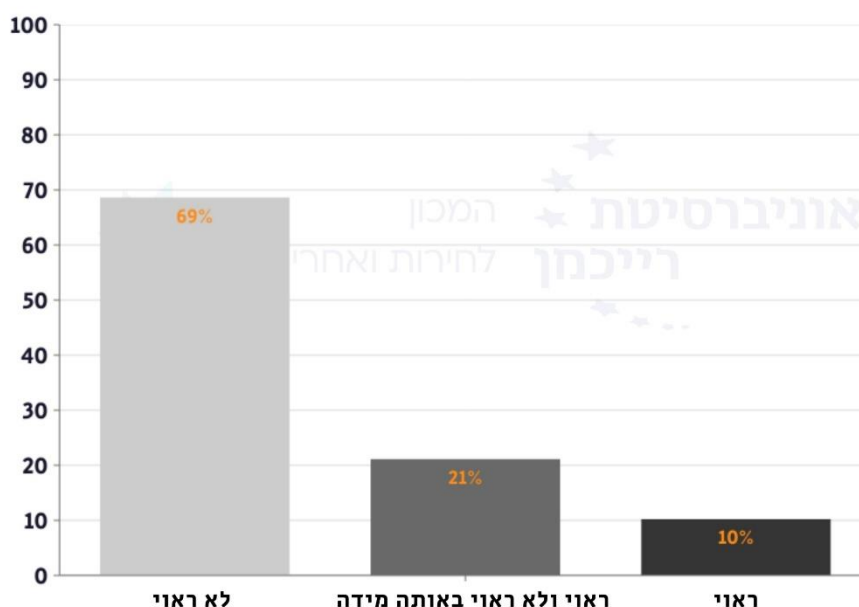
³ אפשרויות התשובה לשאלה: 1- כלל לא ראוי; 2- לא ראוי; 3- ראוי ולא ראוי באותה מידה; 4- ראוי; 5- ראוי מאד; 6- לא יודעת. 9% מהמשיבים ענו "לא יודעת" בתשובה לשאלה זו, והם הוצאו מהניתוח. כדי לחקל על הצגת הממצאים, אפשרויות התשובה 'כלל לא ראוי' ו-'לא ראוי' אוחדו לקטגוריה אחת של "לא ראוי", אפשרות התשובה 'ראוי ולא ראוי באותה מידה' נשארה כקטגוריה של "ראוי ולא ראוי באותה מידה", ואפשרויות התשובה 'ראוי' ו-'ראוי מאד' אוחדו לקטגוריה אחת של "ראוי".

⁴ 31.7% ענו 'כלל לא ראוי' ו-37.0% ענו 'לא ראוי'.

⁵ 3.5% ענו 'ראוי מאד' ו-6.7% ענו 'ראוי'.

תרשים 1: עמדת הציבור הישראלי ביחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

השפעת גודל הרוב המתנגד למדיניות

האם הציבור הישראלי רגיש לגודל הרוב המתנגד למדיניות? האם ככל שיותר ישראלים מתנגדים למדיניות, כך גדל שיעור הישראלים שסבורים שאין זה ראוי שהממשלה תקדם מדיניות זו בחקיקה? כאמור, לצורך בחינת שאלות אלו המשיבים בסקר נדרשו לענות על יחסם לממשלה המקדמת בחקיקה מדיניות לה מתנגד רוב של 55% מהציבור, 65% מהציבור, או 75% מהציבור. תרשים 2 מציג את הממצאים, בחלוקה לפי גודל הרוב המתנגד למדיניות.⁶

ניכר שאין כמעט הבדל בין רוב של 55% המתנגד למדיניות לעומת רוב של 65% המתנגד למדיניות, כאשר בשני המקרים הללו כשני שליש מהמשיבים היו סבורים כי אין הדבר ראוי שהממשלה תקדם חקיקה כאשר ישנו רוב באחד משני שיעורים אלה המתנגד למדיניות. לעומת זאת, נראה כי יש הבדל משמעותי יותר כאשר מדובר ברוב של 75% המתנגד למדיניות. במקרה זה, כ-75% מהמשיבים היו סבורים שקידום חקיקה שכזו איננו ראוי.

⁶ בדיקות לגבי איזון במשתנים דמוגרפיים שונים (balance tests) מראים כי שלושת תנאי הניסוי אכן מאוזנים במשתנים אלו. בנוסף, בדיקת רנדומיזציה (randomization test) מצביעה על כך שההקצאה האקראית לשלושת תנאי הניסוי הייתה מוצלחת (ניתוחים אלו אינם מוצגים במסמך).

תרשים 2. יחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור, בכפוף לגודל הרוב המתנגד

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

יחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור, בחתך קבוצות פוליטיות שונות

כפי שניתן היה לצפות, מצביעי מפלגות הקואליציה ומצביעי מפלגות האופוזיציה הציגו עמדות שונות ביחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור, הגם שההבדלים ביניהם מצטמצמים באופן ניכר כאשר ישנו רוב גדול בציבור הישראלי המתנגד למדיניות. תרשים מס' 3 מציג את השיעור בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה (הליכוד, הציונות הדתית-עצמה יהודית, ש"ס, ויהדות התורה [מוצגים באדום]) ובקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה (יש עתיד, המחנה הממלכתי, ישראל ביתנו, רע"מ, חד"ש-תע"ל, והעבודה, כמו גם מצביעי מרצ, בל"ד, והבית היהודי [מוצגים בכחול])⁷ אשר סברו שחקיקת מדיניות שהציבור מתנגד לה ברוב כלשהו היא איננה ראויה (לשם השוואה, האומדנים בכלל המדגם מוצגים בכתום בתרשים).

בקרב מצביעי הקואליציה, ישנה עליה מונוטונית בשיעור המשיבים שסברו שהחקיקה אינה ראויה ככל שהרוב בציבור שמתנגד למדיניות גדול יותר.⁸ כ-46% ממצביעי הקואליציה סברו שאין זה ראוי לקדם חקיקה לה מתנגדים 55% מהציבור; כאשר מדובר ב-65% מהציבור אשר מתנגד לחקיקה,

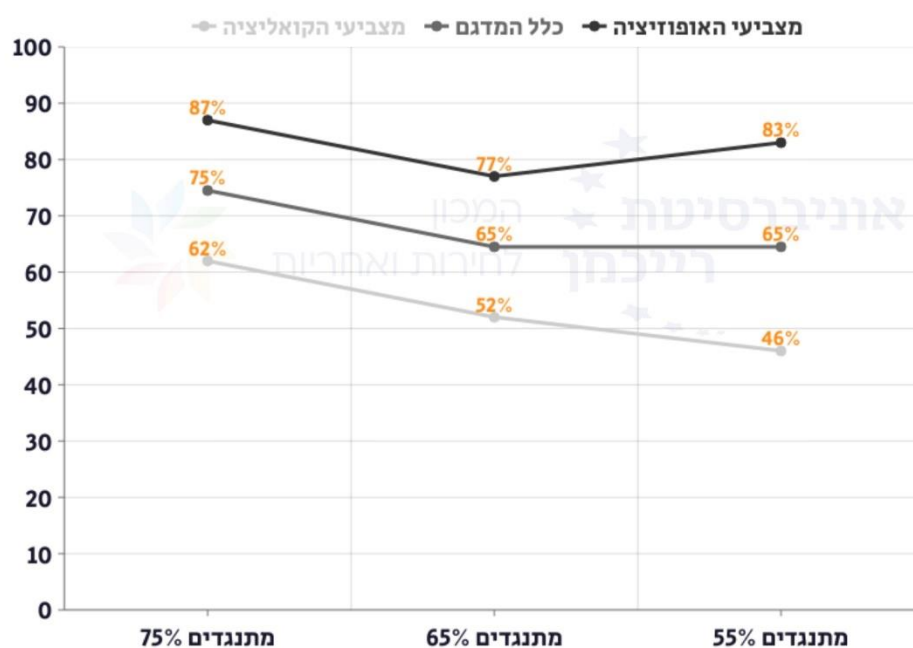
⁷ הוצאה מהניתוח של המשיבים שדיווחו שהצביעו למפלגות מרצ, בל"ד, והבית היהודי, אשר לא עברו את אחוז החסימה, מובילה לשינויים קלים ביותר – הבדל של אחוז אחד או שניים בתנאים השונים – אשר סברו שהחקיקה איננה ראויה, ולכן השארנו אותם בניתוח הנתונים.

⁸ כ-6% ממצביעי הקואליציה ענו "לא יודעת" בתשובה לשאלה זו בתנאים השונים, והם הוצאו מהניתוח.

כ-52% ממצביעי הקואליציה סברו כך; וכאשר מדובר ב-75% מהציבור אשר מתנגד לחקיקה, לא פחות מ-62% ממצביעי הקואליציה סברו כך. ראו פירוט נרחב יותר בתרשים 4.

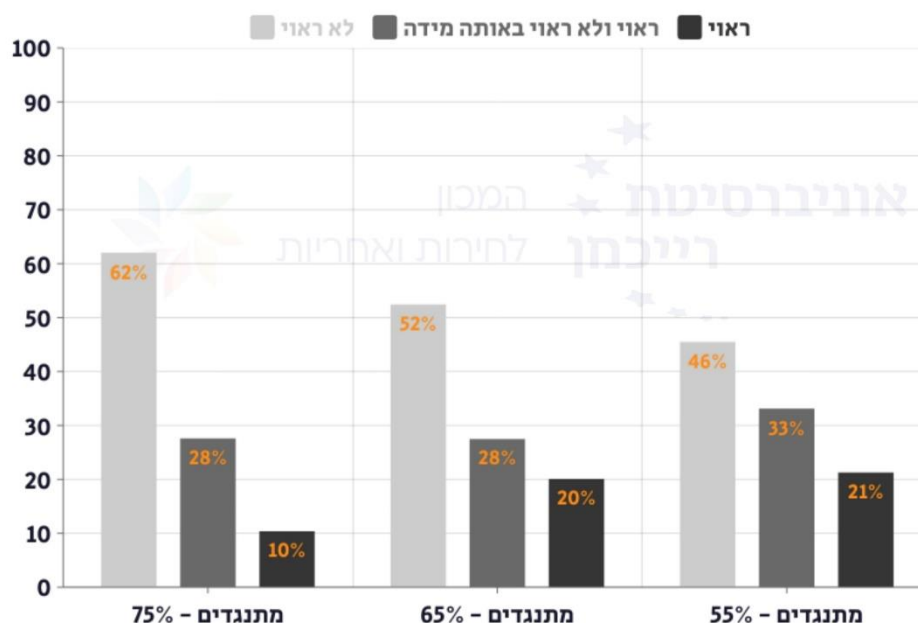
תרשים 3. יחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור, בחתך קואליציה ואופוזיציה

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

תרשים 4. יחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור, בקרב מצביעי הקואליציה

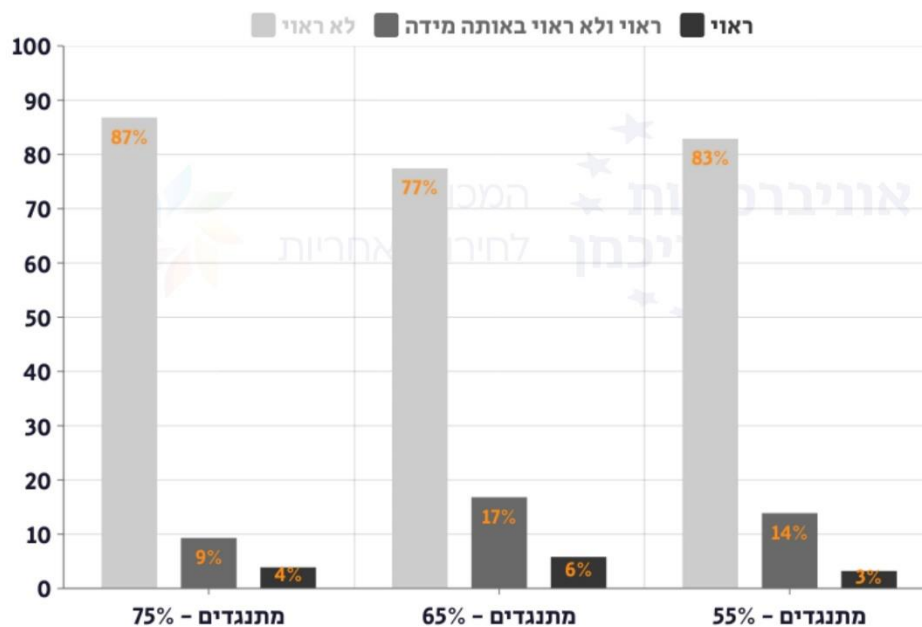
מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

מנגד, בקרב מצביעי האופוזיציה ישנה עליה לא מונוטונית בשיעור המשיבים שסברו שחקיקה לא ראוייה ככל שהרוב בציבור שמתנגד למדיניות גדול יותר.⁹ כ-83% ממצביעי האופוזיציה סברו שאין זה ראוי לקדם חקיקה לה מתנגדים 55% מהציבור, אבל שיעור מעט קטן יותר בקרב מצביעי האופוזיציה, כ-77%, סברו שאין זה ראוי לקדם חקיקה לה מתנגדים 65% מהציבור. אבל כאשר 75% מהציבור מתנגד לחקיקה, כ-87% ממצביעי האופוזיציה סברו כי אין זה ראוי לקדם את אותה חקיקה. ראו פירוט נרחב יותר בתרשים 5.

⁹ כ-6% 5-6 ממצביעי האופוזיציה ענו "לא יודע/ת" בתשובה לשאלה זו בתנאים השונים, והם הוצאו מהניתוח.

**תרשים 5. יחס לחקיקה של מדיניות שיש לה התנגדות בציבור,
בקרב מצביעי האופוזיציה**

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

נספח - מתודולוגיה:

צוות המכון לחירות ואחריות בבית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן הכין את השאלות לסקר וניתח לאחר מכן את הנתונים. הסקר נערכו על ידי חברת iPanel, אשר עורכת סקרים מקוונים בישראל. הסקר נערך בתאריכים 16–22 בינואר 2023. הנתונים בסקר נאספו באופן מקוון.

במצטבר, 1,463 משיבים בני 18 ויותר השלימו את הסקר. מתוכם, 1,203 משיבים יהודים ו-256 משיבים ערבים.¹⁰ טעות הדגימה המרבית לכלל מדגם הינה 2.6% ברמת ביטחון של 95%.

המשיבים היהודים מהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל, בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות. בנוסף, המשיבים הערבים מהווים מדגם שהינו קרוב לזה המייצג את האוכלוסייה הערבית הבוגרת בישראל בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות, כאשר ישנה דגימת חסר של משיבים גברים, משיבים מאזור הדרום, ומשיבים בני 40 ומעלה.

סטטיסטיקה תיאורית בסיסית של המשיבים בסקר על פני מספר משתנים בולטים מוצגת להלן בטבלה 1, כאשר מוצגת השוואה לנתוני סקר הבחירות בישראל¹¹ (Israeli National Election Study) ממרץ 2021, שזהו הסקר ההסתברותי המייצג העדכני ביותר הכולל נתונים דומים. ניתן לראות כי ישנן סטיות קלות ביותר בין הסקר שערכנו בינואר 2023 לבין נתוני סקר מרץ 2021 של ה-INES בכל הנוגע לשיעור היהודים, נשים, ובעלי השכלה אקדמית במדגם. המשיבים במדגם שלנו הינם, בממוצע, גם צעירים יותר מאשר מדגם ה-INES. ובנוסף, ישנה דגימת חסר קלה של חילונים ואלו בעלי אידיאולוגיה שמאלנית, וזאת לצד דגימת יתר קלה של משיבים מהמרכז האידיאולוגי ודגימת יתר מעט יותר משמעותית של משיבים מסורתיים.

¹⁰ השאלון תורגם לערבית כך שמשיבים ערבים יכולים היו לבחור אם לענות על השאלון בעברית או בערבית.

¹¹ ראו בכתובת הזו: <https://www.tau.ac.il/~ines>

טבלה 1. סטטיסטיקה תיאורית של המשיבים בסקר הנוכחי עם השוואה לסקר ה- INES מ-2021

סקר הבחירות בישראל – מרץ 2021	סקר ינואר 2023	
47.3 (18.0)	40.8 (14.9)	גיל (ממוצע, סטיית תקן)
52.2%	50.5%	נשים (שיעור במדגם)
81.4%	82.5%	יהודים (שיעור במדגם)
47.8%	46.2%	השכלה אקדמית כלשהי (שיעור במדגם)
		מידת דתיות (שיעור מקרב היהודים במדגם)
50.7%	42.8%	חילוני
26.9% ¹²	36.2%	מסורתי
12.0%	11.0%	דתי-לאומי
10.4%	10.0%	חרדי
		הגדרה עצמית: ימין-שמאל אידיאולוגי (שיעור במדגם)
51.1%	50.2%	ימין
22.8%	28.7%	מרכז
26.1%	21.2%	שמאל

מקרא: השאלה שבחנה הגדרה עצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי כללה שבע אפשרויות תשובה, כאשר 1 משמעו ימין, 4 משמעו מרכז, ו-7 משמעו שמאל. אלו שענו 1-3 הוגדרו כ-"ימין", אלו שענו 4 הוגדרו "מרכז", ואלו שענו 5-7 הוגדרו "שמאל".

¹² קטגוריה זו כוללת הן משיבים שענו שהם "מסורתיים", דתיים" והן משיבים שענו שהם "מסורתיים", לא כל כך דתיים".